

УДК: 929 : 165. 243 Гадамер (430)

ФЕНОМЕН РОЗУМІННЯ В ГЕРМЕНЕВТИЦІ ГАДАМЕРА

Віктор Фітьо

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна, victorppiv@yahoo.co.uk*

Розглянуто феномен розуміння в контексті філософської герменевтики Г. -Г.Гадамера. Філософ констатує радикальну культурно-дискурсивну зумовленість даного процесу, зумовленість його впливом культурної традиції, в котру вплетений інтерпретатор. Єдиним принципом здійснення розуміння є діалог, котрий завжди розгортається в середовищі мови.

Ключові слова: розуміння, інтерпретатор, текст, передсуд, діалог, мова.

Необхідність методологічного самоусвідомлення наук про дух та позбавлення від методологічного впливу наук про природу призвело до появи перших спроб філософського обґрунтування герменевтики як потенційної методології гуманітарного пізнання. Вперше такі намагання з'являються в Ф. Шляйєрмахера та В. Дільтая. Відмінність їхньої герменевтики від попередньої в тому, що вона вже не тлумачення зрозумілого, вторинна операція по відношенню до самого акту пізнання, пов'язана з риторикою чи граматикую (Як правильно пояснити?), а розгляд такої гносеологічної ситуації, де безпосередньо розуміється об'єкт (Як правильно зрозуміти?). Таке зміщення акцентів з пояснення на феномен розуміння надало герменевтиці можливість для вирішення гносеологічних, а отже і філософських проблем. Саме поняття розуміння Ф. Шляйєрмахера та В. Дільтая представили в якості загального методу пізнання в гуманітарних науках.

Провідною ідеєю психологічної герменевтики є ідея реконструкції. Кожен текст твориться в конкретному історичному середовищі (горизонті) конкретним автором. Для того, щоб зрозуміти даний текст, інтерпретатор повинен відреконструювати його історичний горизонт та співпережити душевний стан автора в момент творчого акту. Лише так можна зрозуміти і самі думки висловлені в тексті і передумови (історичні, психологічні, мотивація автора) його створення. Ішлося про цілковите перенесення інтерпретатора в горизонт тексту. Горизонт ін-

терпретатора повністю виключався із ситуації розуміння. Будь-яка спроба зрозуміти текст, віддалений від інтерпретатора мовною, культурною та історичною дистанцією, через призму сучасності спотворює дійсний первісний смисл тексту. Розуміння тексту можливе тільки в контексті його (і тільки його) історичного горизонту.

Тут виникли труднощі наступного характеру. Необхідність переживання інтерпретатором душевного стану автора імплікує питання про збереження автентичності даного переживання. Як розділити переживання інтерпретатора як суб'єктивний стан самого інтерпретатора від оригінальних переживань автора, які спонукали його до створення тексту. Іншим проблемним моментом було те, що розуміння як вживання втрачало історичну перспективу. До уваги брався лише первісний смисл тексту, той смисл, який вкладав до тексту автор, всі наступні смислові нашарування, які з'являються в майбутньому, в нових історичних контекстах ігноруються.

Позитивом теоретичних побудов Ф. Шляйермахера та В. Дільтая було те, що в них герменевтика обґрунтовувалася як загальний метод розуміння, і відірвана від смислової прив'язаності до текстів, які інтерпретуються.

Якісно і радикально інша інтерпретація феномену розуміння у М. Гайдегера. На відміну від методологічного бачення розуміння у філософії життя, в "Бутті і часі" розгортається онтологічна інтерпретація феномену розуміння. Дане поняття розглядається в контексті фундаментальної онтології, в якій воно виступає не методом гуманітарних наук, а фундаментальним способом буття людини [10, с. 168].

Філософ критикує метафізичну суб'єкт-об'єкту парадигму пізнання, в якій світ опредметнюється, а пізнання редукується до пізнання суцього, лишаячи в тіні питання про буття. В фундаментальній онтології розглядається можливість іншого опитування світу. Таке опитування руйнує суб'єкт-об'єктні відносини між інтерпретатором та текстом (текст береться в широкому розумінні, як знаково-інформаційна система). Розуміння не є розуміння зовнішнього, об'єктивно існуючого, незалежного від інтерпретатора, це ситуація спів-буття тексту та інтерпретатора. Розуміння – це перепускання смислу тексту через себе, це не зовнішня пізнавальна операція, а екзистенційний акт. Суб'єктом розуміння в М. Гайдегера є не зредукована самосвідомість, як у Е. Гусерля, чи інтерпретатор позбутий власного горизонту, як у

В. Дільтая, а екзистенція як буття-у-світі (in-der-Welt-Sein), яке розуміє виходячи (ек-зистуючи) з нього, М. Гайдегер долає об'єктивістські намагання попередньої герменевтики, вказуючи на індивідуальність розуміння. Зрозуміти – це не збагнути смисл тексту, який є об'єктивний, а зрозуміти поряд із текстом себе.

Доречним в даному контексті є визначення феномену розуміння А. Родніним [9, с. 162] як переформування зрозумілого “своїми словами”. Необхідність своїх слів виникає через закиненість Dasein в світ. Dasein – це буття-в-світі, людина вкорінена в світі, тому не може позбутися впливу культурних, соціальних, моральних чинників при розумінні.

Закиненість пов'язана із проектом. Людина розуміючи, проектує себе на певну можливість, на те, що може від-бути-ся. Це передбачає плюральність можливостей розуміння та інтерпретацій. Визначення М. Гайдегером проективної природи розуміння приводить до висновку, що акт розуміння – це акт саморозуміння.

Багато уваги приділяє філософ проблемам мови. Дане поняття також розглядається в онтологічному контексті. Мова – це артикуляція зрозумілого, але не як відображення об'єктів в мові, а як “дім буття”, простір, в котрому буття здобувається на існування, де воно може бути побаченим і зрозумілим. Лише там, де є мова, є світ [6, с. 64]. Сама мова є активним суб'єктом артикуляції світу, тому розуміти можна лише те, що сказано в мові. Позамовного розуміння не буває.

Найвідомішим продовжувачем герменевтичних ідей М. Гайдегера є Г. -Г. Гадамер. В трактуванні феномену розуміння останнім виділяємо три аспекти:

1. культурно-історична зумовленість розуміння.
2. діалогічність розуміння.
3. мовна природа розуміння.

Культурно – історична зумовленість розуміння

Розробляючи онтологічний варіант герменевтики, Г. -Г. Гадамер використовує вчення М. Гайдегера про історичність Dasein. Він відхиляє раціоналістичний ідеал про безпередумовне пізнання та розуміння та констатує принципову передсудність даного процесу. Кожен інтерпретатор закинений у певний простір та відрізок часу, він віднаходить себе таким, що володіє буттям-у-світі. Закиненість як вихідна точка екзистування конотує із минулим як перед-буттям по відношенню до Dasein. Тому “передсуди окремої людини більш ніж її судження скла-

дають історичну дійсність буття людини”[1, с. 257]. Перед-суди (Vorurteil: vor – перед і urteil – судження) це легітимізовані культурою, усталені смисли щодо певного стану справ, які людина засвоює в процесі соціалізації і котрі визначають перспективи всякого розуміння. Розуміння завжди залежить від тут і тепер конкретного інтерпретатора.

Сама ідея взаємозначимості традиції та розуміння не нова. Вона впливає і у попередній герменевтиці. Ф. Шляєрмахер пише про владу мови над мовцем. Для розуміння тексту слід вникнути у дух мови, так як смисл передається через його вплив. Актуальною проблема є і для В. Дільтая. Філософ вважав згубним для розуміння вплив соціокультурних, політичних чи дискурсивних чинників, в сфері дій яких існує кожен інтерпретатор. Тому і слід для адекватного розуміння перенести себе в горизонт минулого, горизонт моменту творення тексту. Можна згадати про феноменологічну редукцію Е. Гусерля як необхідність усунення впливу культурної приналежності пізнаючого. Відоме твердження М. Гайдегера про мову як “найнебезпечніше із благ” (будь-яка традиція є мовно оформлена). З одного боку, в мові здобувається істина, з іншого – мова може вводити в оману, ховаючи від інтерпретатора автентичне висловлювання.

Бачимо, що у всіх попередніх інтерпретаціях присутні негативні моменти у баченні взаємозв’язку традиції та процесу розуміння. Г.-Г. Гадамер тлумачить дану проблему виключно позитивно. Тільки тому, що інтерпретатор приналежний до певної культурної традиції, він може розуміти.

Філософ говорить про горизонт розуміння та ситуацію розуміння. “Горизонт - це поле зору, яке охоплює та обіймає все, що може бути побаченим із якогось пункту” [1, с. 281]. До поняття горизонту належить те, що він має межі, позбутися яких неможливо. Ситуація обумовлює момент тут і тепер в даному горизонті, в яких відбувається акт розуміння, тобто він локальний. Мати горизонт означає те, що інтерпретатор вплетений в певну культурно-історичну традицію, мову, дискурс, соціальну конюнктуру. Це все формує те, що Г.-Г. Гадамер називає перед-судами, точками зору на певні речі чи якщо сказати більш загально – цінності. В безпосередній ситуації, коли інтерпретатор стикається з невідомим текстом, котрий слід зрозуміти, перед-суди, цінності виступають загальним тлом, визначають перспективу розуміння. Конфлікт інтерпретацій з’являється тому, що існують різні горизонти. В тому плані розуміння – це з-дійснення цінностей.

В загальному вигляді схема здійснення розуміння виглядає так. Інтерпретатор, підходячи до тексту (в широкому сенсі) вже із певними антиципаціями смислу тексту, виходячи із культурної приналежності. Робиться попередній нарис смислу тексту загалом. В процесі подальшого заглиблення в текст, цей нарис постійно переглядається, узгоджуючись із тим, що вже зрозумів інтерпретатор в тексті. Так відбувається аж до повного розуміння прочитаного тексту [1, с. 248].

Говорячи про традицію, Г.-Г. Гадамер має на увазі перш за все мовну традицію. Наше мислення, поведінка, світобачення залежить від внутрішньої структури рідної мови. Мова структурує світ певним чином і саме таким чином світ постає для нас. В даному контексті різні мови подають різні схеми бачення та розуміння світу, вони виступають світ-оглядом, що емпірично намагалися довести Е. Сепір та Б. Ворф. М. Гайдеггер писав, що не ми говоримо мовою, а мова промовляє через нас, що може означати, що мова як активний чинник по відношенню до інтерпретатора, передає свої схематизовані обмеження для того, хто нею розмовляє. В статті “Наскільки мова диктує мислення” Г.-Г. Гадамер ставить запитання – чи спроможні ми взагалі вийти за межі впливу нашого мовного виховання, нашої мовної культури, і дає на нього негативну відповідь.

Все вищесказане було приведене для констататції однієї тези. Мова, на якій мислить інтерпретатор, безпосередньо втручається у процес розуміння, спрямовуючи його згідно із власними схемами упорядкування світу. Те саме можна сказати і про цінності та пріоритети, які панують в культурі. Для ясності наведемо приклад. Факт побиття чоловіком своєї дружини зовсім по-різному сприймається в західній та східній культурах. Дані пріоритети та цінності в свою чергу безпосередньо формуються під впливом культурних текстів – літературних, філософських, політичних.

Існує ще один досить специфічний тип передсудів, які пов’язані з політикою та владою. Вище було сказано, що уявлення, які формуються через передсуди, чітко впливають на пояснення та розуміння дійсності. Влада розробляє і подає готові інтерпретативні формули для пояснення реальності [7.]. Таким чином влада створює певне інформаційно-інтерпретативне поле, в якому через систему знаків та систему законів спонукає громадян до так чи так розуміння певних явищ та процесів, відповідно до національних (не завжди) інтересів. Згадаймо

як сприймали “радянські люди” “загниваючі капіталістичні цінності Заходу”.

Висновок такий – культура в найбільш широкому значенні, як система значень, знаків, текстів та дискурсів в яких перебуває людина впливають на розуміння дійсності. Культура - це є те смислове поле, в якому можливе будь-яке розуміння. Звільнення, вихід з неї, чисте, безпереумовне не-уперед-жене розуміння неможливе.

Таке твердження нашоухує на питання про свободу розуміння. Ставиться питання чи не є це залежність мислення від наших мовних (дискурсивних) можливостей та мовних (дискурсивних) звичаїв примусовою [4, с. 182]? До певної міри це так, тобто в культурі дійсно присутній репресивний момент, але є і позитив. Лише через приналежність до певної культури інтерпретатора, можлива його самоідентифікація, вибір бути кимось. Це дає можливість протиставити себе тексту як іншому, як інобуттю і почути те, що говорить текст. Дистанція між інтерпретатором та текстом є продуктивною. Вона дозволяє власне, інтерпретатора, конструювання смислу. Цей екзистенційний акт самоздійснення, безперечно є свободним. Г. -Г. Гадамер розцінює приналежність до певної традиції та мови зокрема як “свободу висловлення себе“ [4, с. 186].

Поряд із визнанням репресивного моменту культури, відзначає в ній позитивні моменти Дж. Маклін. Філософ трактує традицію як форму удосконалення. Потреба вдосконалення притаманна життю людини і вона може сповнюватися лише за умов вияву вільної волі і є основою людських відносин, що покликані підтримувати життя [5, с. 391]. Ідеться про те, що оцінки доброго, речі можуть отримувати лише в контексті культури. Само-здійснення людини полягає, власне, у подоланні вузької самозацікавленості та усвідомленні себе в контексті взаємин з іншим. Розуміння як форма самоздійснення себе через іншого виступає і як форма вдосконалення в плані розширення своїх горизонтів та набуття чеснот. Це дає можливість людині в інформаційному потоці розуміючи, структурувати цей потік знання, яке знання можна прийняти як добре, а яке відхилити.

Діалогічність розуміння

В якості схеми здійснення розуміння Г. -Г. Гадамер пропонує міжособистісну комунікативну схему взаємин я і ти, тобто діалог. Філософ перечить В. Дільтаю та Ф. Шляєрмахеру, в яких герменевтика є

методом, технічним інструментом інтерпретації текстів. В такій герменевтиці присутній момент вчитування об'єктивного змісту, де текст, по суті перетворюється на об'єкт по аналогії із природничим знанням. В діалозі існує момент особистісної присутності, включеності інтерпретатора в конструювання смислу. Смысл існує постільки, поскільки можливі нові його інтерпретації. Розуміння – це не акт мислительного аналізу, а зустріч із текстом, з іншим. Говорячи про діалогічність розуміння мається на увазі, що інтерпретатор причетний до творення смислу. Завданням останнього є не просто зрозуміти текст як об'єкт, а зрозуміти себе із текстом. Текст не є текстом-в-собі і для-себе. Він володіє буттям-для. Смысл тексту вивершується лише в розумінні його іншим.

Г. -Г. Гадамер використовує гусерліанське поняття горизонту, під ним розуміється світ, який переживає іртерпретатор. Історичним горизонтом володіє і текст, позаяк був створений в конкретних історичних умовах. Герменевтична ситуація полягає у тому, що в ній інтерпретатор підходить до тексту із вже сформованим горизонтом. Слід також враховувати і горизонт тексту. Розуміння не є перенесення інтерпретатора в горизонт тексту шляхом самопозбуття власного горизонту, як було в В. Дільта. Для позначення події розуміння вживається метафору “злиття горизонтів”. В даному контексті горизонт тексту певним чином відображає автентичність тексту, а горизонт інтерпретатора дозволяє побачити текст у власних контурах, як інобуття, як інший. Злиття означає, що розмова відбулася, що думки, які висловлені в тексті та власні думки інтерпретатора зведені до спільного знаменника, в чому полягає завдання розуміння.

Г. -Г. Гадамер говорить, що насправді не існує двох окремих в собі суцхих горизонтів. Горизонт сучасного формується аж ніяк не без участі минулого. Тут з філософом можна не погодитися, позаяк констатуючи повну континуальність традиції, він випускає ряд моментів, про які згадує В. Малахов [8.]. Йдеться про відчуження від традиції, тобто де-вкорінення, яке чітко можна спостерігати зараз. По-друге, історія знайома з моментами повного розриву традицій, наприклад в 1933 в Німеччині чи 1917 в Росії. Говорити про традицію як єдність, очевидно, не можна, позаяк цінності, які формують традицію, змінюються. Та й сама сформована традиція не однозначна, не зважаючи на існування своєрідного каркасу безсумнівності, сфери інтерсуб'єктив-

ного, існує в традиції і безліч менших дискурсів, які не повністю відтворюють її. В даному контексті найбільш стійкими традиціями є локальні наративи, які базуються на національних мовах.

Тепер зачитуємо Г. -Г. Гадамера. “Розуміння має відбуватися виходячи з діалогової ситуації, а це, врешті-решт, означає із діалектики запитання-відповіді” [2, с. 10]. Термін “діалектика” вживається у платонівському розумінні, як вміння вести бесіду. Перевага такого діалогового прочитання тексту в тому, що останній сприймається не як схованка думок, які хтось колись висловив, а як джерело цікавих та компетентних думок для самого інтерпретатора. Виходячи із герменевтичної ситуації, інтерпретатор стає збагаченішим. Думки тексту стали власними думками інтерпретатора, були введені в горизонт останнього.

Запитання має смисл. Смисл запитання – це той напрямок, звідки може прийти змістовна відповідь. Розмова – завжди розмова про щось, вона передбачає свій предмет, тобто в даному разі смисл тексту, що забезпечує адекватність розуміння. Текст є відповіддю на поставлене запитання. Запитанням є соціо-культурне тло написання тексту, завжди слід виходити за межі того, що сказано в тексті і шукати відповідь на запитання чому текст був написаний. Втім, розуміння не є реконструкцією горизонту тексту, дільтаєвське вживання в нього. Смисл тексту не вичерпується первинним розумінням. Слід враховувати ті нові можливі інтерпретації, які текст може отримувати в майбутньому, в нових горизонтах. Інтерпретатор не мусить реконструювати запитання, воно не може залишатися в рамках первинного горизонту, постійно слід вводити його в ті контексти, в яких перебуває інтерпретатор.

Німецький філософ відновлює забуту герменевтикою філософії життя проблему аплікації. Полягає остання в завданні співвіднести смисл тексту із конкретною ситуацією, в якій він має бути сприйнятий. Кожне нове розуміння одного і того ж тексту відрізняється одне від одного, оскільки кожна герменевтична ситуація є унікальною. Смисл тексту не є об’єктивним смислом-в-собі, він завжди відкритий для нових прочитань та інтерпретацій.

Тут присутній і моральний момент. М. Бахтін писав, що в основі діалогу лежить релігійний досвід іншого в смислі любові до ближнього. Взаєморозуміння в цій діалогічній ситуації можливе тільки тоді, коли в основі діалогу закладено інтенцію любові до ближнього [11, ст. 192]. Герменевтичний досвід також передбачає зустріч з іншим. Кому-

ніканти повинні бути принципово відкриті одне для одного, бути готові почути один одного. Діалог крім можливості висловлення передбачає і вміння та необхідність вислухати думку іншого. Без визнання права іншого на істинність, без відкидання упередженості розуміння неможливе. Текст виступає як своєрідне “ти”. Ми розуміємо, отже відповідальні за своє розуміння. Коли інтерпретатор зможе екстраполювати вищеназваний принцип на роботу з текстами, то може розраховувати на адекватне розуміння. Навпаки ж, прочитання тексту з позиції заангажованості, упередженості, ставлення до тексту як об’єкту вивчення призводить до виведення інтерпретатора з діалогу, а це є приводом для викривлень та зловживань. В такому разі результати розуміння можна використати для власних цілей, вириваючи з контексту, приводити для підтвердження власної позиції та спростування позиції опонента.

Мовний характер розуміння

Концепція мови Г. -Г. Гадамера, яку він безперечно виводить із онтологічної інтерпретації мови М. Гайдегера, базується на декількох принципах. Універсальність мови – “спроможність шукати висловлення для всього” [3, с. 168]. Мова – це універсальне середовище, в якому здійснюється розуміння. Позамовне розуміння не існує. “Проблема мовного вираження є проблемою самого розуміння. Кожне розуміння – це витлумачення, а кожне витлумачення розгортається в мові, яка з одного боку прогне виразити у словах сам предмет, а з іншого є мовою самого тлумача” [1, с. 360]. Інший принцип можна назвати констатацію факту про мову як досвід світу. Г. -Г. Гадамер опонує В. Гумбольдту, який також говорив про мову як світобачення, але зовсім в іншому контексті. В. Гумбольдт бачив мову як форму, яку можна застосувати до певного змісту, тобто до світу. Г. -Г. Гадамер вважає, що мова є світобаченням не тому, що воно є певним різновидом мови, а тому, що в ній дещо говорить. Мова не має самостійного буття по відношенню до світу, так само як і світ до мови. Фактично ці два поняття співіснують у тісній взаємозалежності. Світ завжди мовний світ, тобто він завжди виражений у мові і мова не є просто формою автономною від змісту, суть мови в тому, що в ній набуває свого вираження світ. Мова здійснюється лише у мовленні.

Філософ протиставляє поняття світ (Welt) і довколишній світ (Umwelt). Світ – це завжди мовний світ, довколишній світ – це те при-

родне середовище, в якому перебуває все живе. Світом володіє лише людина, так як лише вона володіє мовою. Мати світ – це означає піднятися над довколишнім середовищем. Вивільнення від довколишнього світу не означає, що людина фізично може його покинути, просто вона стає до нього в інше дистанційоване відношення. Таке відношення завжди є мовним. Справа в тому, що в такому дистанційованому відношенні людина має властивість називати об'єкти та обставини, що власне і є світом. Називання – це завжди відокремлення певної справи із загальної кількості наявних об'єктів. Якраз оцей відокремлений стан справ може стати змістом тексту, який завдяки негативності відокремлювання постає саме таким, яким він є, а не іншим, інобуттям по відношенню до інтерпретатора і таким чином набути певного для нього значення, що в першу чергу означає прагнення його зрозуміти.

Таким чином лише в мові і через мову текст як повне вираження певного стану справ у світі здобувається на буття. Він має мовний характер буття. в свою чергу інтерпретатор, який володіє людським способом буття, котрий також є мовним.

Філософська герменевтика Г. -Г. Гадамера є спробою переосмислення, систематизації та накреслення свіжих перспектив руху герменевтичного дискурсу. Завдяки працям останнього, герменевтика сформувалася в самостійне філософське вчення. Позиція німецького філософа відзначається в онтологічній інтерпретації розуміння. Він прагне подолати однобічну гносеологічну орієнтацію всієї попередньої (до М. Гайдегера) герменевтики, включивши її в проблематику онтологічні питання, трактуючи розуміння як спосіб буття людини, тим самим заперечуючи бачення герменевтики як методології - технічного інструменту інтерпретації. Розуміння не є реконструкція автентичного, авторського розуміння тексту, а є можливістю продовжити історію самого тексту у вибудуванні кожним новим інтерпретатором нового смислу.

-
1. *Гадамер Г.- Г.* Істина і метод. – К.: Юніверс, 2000, - Т.1. – 457 с.
  2. *Гадамер Г.- Г.* Між діалектикою та феноменологією // Істина і метод. - К.: Юніверс, 2000, – Т.2. – с. 7 – 25.
  3. *Гадамер Г.- Г.* Мова і розуміння // Істина і метод . – К.: Юніверс, 2000, - Т.2. - с.167-180.

4. Гадамер Г.-Г. Наскільки мова диктує мислення // Істина і метод. – К.: Юніверс, 2000, – Т.2. – с.180–187.
5. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних Теоріях та некласичних інтерпретаціях. – Київ – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 519 с.
6. Квіт С. Основи герменевтики. - К.: КМ Академія, 2003. – 191 с.
7. Корнеев В. Герменевтические функции власти // kovit.narod.ru/open.html
8. Малахов В. Герменевтика и традиция. //www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_01.htm
9. Роднин А. Тезисы о возобновлении понимания // Что значит знать? - М.: Наука, 1999. - с.160–163.
10. Хайдеггер М. Бытие и время. – Харьков: Фолио, 2003. – 510 с.
11. Юркевич Е. Герменевтические идеи в восточнославянской философской традиции. - Харьков: Из – во ХНУ им. В. Каразина, 2002. – 254 с.

THE PHENOMENON OF UNDERSTANDING IN HERMENEUTICS OF GADAMER

Victor Fityo

*Ivan Franko National University of L'viv, Universytets'ka Str. 1,
L'viv, 79000, Ukraine, victorppiv@yahoo.co.uk*

The article considers the phenomenon of understanding in the context of philosophical hermeneutics of H.-G. Gadamer. The philosopher proves the radical cultural and discursive dependence of this process, its dependence on the influence of cultural tradition to which the interpreter belongs. The only principle of realization of understanding is dialogue, which always takes place in the linguistic environment.

Key words: Understanding, interpreter, text, prejudice, dialogue, language.

Стаття надійшла до редколегії 18.05.2005

Прийнята до друку 26.12.2005